

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Соболя Євгена Юрійовича на дисертацію
Уляновської Оксани Василівни «Адміністративно-правові засади
реалізації права на судовий захист в Україні»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право.

Актуальність теми дисертації. Проблема реформування судової системи у напрямку забезпечення реалізації права на судовий захист незалежним, безстороннім судом у розумний строк супроводжує розбудову незалежної держави Україна. Вирішення цієї проблеми пов'язане не тільки із питаннями політико-правового характеру, а й супроводжує складні процеси формування громадянського суспільства, становлення високого рівня правосвідомості, поступову інтеграцію у європейське співтовариство.

Сучасний етап реформування національної системи судоустрою на конституційних засадах безпосередньо зачіпає питання, які стосуються організації діяльності судів, вдосконалення правового регулювання підстав і процедур судового захисту, забезпечення належної реалізації функцій правосуддя. Вирішення вказаних питань не втрачає актуальності, але набуває нових аспектів і теоретико-правового значення в умовах прийняття у 2016 році змін до Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», оновлення процесуального законодавства у напрямку уніфікації процедур судового розгляду справ у судах різних юрисдикцій.

Вказане безпосередньо стосується і проблеми адміністративно-правового регулювання відносин у сфері реалізації права на судовий захист, вирішення якої передбачає проведення глибокого теоретичного аналізу існуючих моделей судового захисту, наукових робіт, чинного законодавства, правових позицій Європейського суду з прав людини, вищих судів, Конституційного Суду України.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження об'єктивно обумовлена наявними теоретико-правовими проблемами.

визначним впливом на розвиток процесів розбудови правових гарантій дотримання прав і свобод, найбільш дієвою з яких є саме судовий захист.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Загальний аналіз змісту роботи свідчить про те, що проведене дослідження має самостійний, творчий, цілісний характер, відзначається актуальністю і достатньо високим науковим рівнем, а також значним теоретичним і практичним значенням висновків дисертантки.

Представлене дисертаційне дослідження ґрунтується на системному підході, який у поєднанні із діалектикою дозволив сформувати цілісний науково обґрунтований погляд на зміст та особливості адміністративно-правових засад реалізації права на судовий захист.

Визначені в роботі завдання дослідження відповідають його загальній меті, яка полягає у визначенні та характеристиці адміністративно-правових засад забезпечення реалізації права на судовий захист в Україні, виходячи з правової природи адміністративно-правових відносин у зазначеній сфері, що обумовило коло й перелік адміністративно-правових засобів, специфіку їх застосування, а також визначення напрямків вдосконалення правового регулювання відносин у цій сфері у контексті міжнародних стандартів гарантування права на справедливий суд та формування теоретичної основи адміністративних процедур, спрямованих на забезпечення реалізації права на судовий захист.

Побудова роботи відповідає цілям та завданням дослідження і дозволила авторці послідовно розглянути усі важливі аспекти теми. Робота складається із основної частини (вступу, чотирьох розділів, що включають чотирнадцять підрозділів, висновків), списку використаних джерел, додатку.

Під час дослідження було використано широкий спектр як філософських, загальнонаукових, так і спеціальних методів, що були обрані з урахуванням поставленої мети, визначених задач, об'єкта і предмета

дослідження, а саме формально-юридичного, порівняльно-правового, методу правового моделювання, класифікації та групування. Усі ці методи дисертанткою застосовано у взаємозв'язку та взаємодії, відповідно до поставленої мети та задач, об'єкта та предмета дослідження.

Авторкою опрацьовано значну кількість наукових джерел, що становить 467 наукових праць, нормативно-правових актів й матеріалів діяльності адміністративних судів. Авторка під час дослідження спиралася на фундаментальні дослідження із загальної теорії права, конституційного права, адміністративного права і процесу, цивільного процесу, роботи, присвячені побудові судової та правоохоронної систем. Особливою рисою цього дослідження є детальний аналіз генезису реалізації права на судовий захист, ретельне опрацювання рішень Європейського суду з прав людини, правових позицій Конституційного Суду України, вищих судів, які широко використані для додаткового обґрунтування авторських висновків.

Наукова новизна і практична значущість одержаних результатів досягнута за рахунок комплексного застосування різних методів наукового пізнання, що спрямовується системним підходом та врахуванням динамічного характеру розвитку відносин, пов'язаних із реалізацією права на судовий захист, а також вивчення значного масиву спеціальної літератури, процесуального законодавства і практики його застосування.

У дисертації порушені не розроблені раніше наукові і практичні завдання, розв'язання яких дозволило одержати важливі для розвитку науки адміністративного права і процесу результати, сформулювати пропозиції і рекомендації, спрямовані на удосконалення адміністративно-правового регулювання відносин щодо реалізації права на судовий захист.

З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертації має проявлятися як у підході до досліджуваної проблеми, так і в запропонованому способі розв'язання конкретних теоретико-прикладних питань.

Так, авторка вперше запропонувала підхід щодо здійснення характеристики адміністративно-правових засад реалізації права на судовий захист у широкому значенні - з позиції забезпечення реалізації права як цілеспрямованого впливу визначених законодавством адміністративно-правових засобів – організаційних і процесуальних. Логічно пов'язаним із цим підходом є право розуміння у двох аспектному значенні щодо виділення адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення реалізації права на судовий захист з-поміж інших відносин, що враховує специфіку регулюючого впливу норми адміністративного права та суб'єктну складову відносин у сфері забезпечення реалізації права на судовий захист, коли суб'єкт відповідних відносин наділений адміністративною правосуб'єктністю.

Заслуговує на підтримку положення, яке сформульовано уперше щодо необхідності розмежування гарантії права на судовий захист і гарантії реалізації зазначеного права як загального і частки. У роботі зазначено, що гарантії права на судовий захист включають як суто юридичні, так і соціально-політичні гарантії. Гарантіями реалізації вказаного права, які вірно підкреслено у роботі, охоплено систему заходів і засобів, що застосовуються уповноваженими суб'єктами у межах компетенції, передбаченої чинним законодавством, з метою забезпечення дієвості виконання конституційної норми про право на судовий захист. При цьому об'єктивно притаманні судовій системі гарантії права на судовий захист, а гарантії реалізації права на судовий захист похідні від загальних гарантій.

Викликає зацікавленість систематизація адміністративно-правових засобів забезпечення реалізації права на судовий захист, яку здійснено із врахуванням правової природи відносин, що виникають у зв'язку із їх реалізацією. Виділено організаційні та адміністративно-процесуальні засоби. Перші поділено на: а) внутрішньо організаційні; б) зовнішньо організаційні. Адміністративно-процесуальні засоби згруповані у дві групи: а) охоронні; б) право забезпечувальні. Запропонована систематизація адміністративно-

правових засобів забезпечення реалізації права на судовий захист відображає специфіку цих засобів, висуваючи на перший план їх призначення, спрямованість та форму право реалізації. Такий підхід дозволив визначити місце організаційних адміністративно-правових засобів забезпечення реалізації права на судовий захист у системі державно-правових засобів забезпечення реалізації вказаного права.

Одним із проблемних питань судової реформи на усіх етапах її здійснення виступала проблема формування належного кадрового забезпечення судів. Врахування упорядковуючого потенціалу адміністративно-правового регулювання дозволило авторці обґрунтувати доцільність застосування наукового підходу до формування належного кадрового забезпечення діяльності судів з позицій впровадження системи управління якістю забезпечення, що має здійснюватись поступово. У зв'язку з цим сформульовано принципи управління якістю та виявлено напрямки кадрового забезпечення діяльності судів, у межах яких можливе першочергове запровадження елементів цієї системи.

До положень наукової новизни належить у запропонований підхід щодо поняття процедури призначення судді на адміністративну посаду, визначення видів та стадій процедур.

Повнота викладу результатів в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження викладено у тридцяти публікаціях, серед яких: одна монографія, сімнадцять наукових статей у фахових наукових виданнях України, чотири статті, опубліковані у зарубіжних наукових юридичних виданнях, а також вісім тез доповідей на науково-практичних конференціях і круглих столах.

Оцінка ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки і

рекомендації достатньо повно розкриті й обґрунтовані у тексті дисертацій. Основні положення автореферат і дисертації є ідентичними.

Зауваження і дискусійні положення дисертації. Як і будь-яке творче дослідження, представлене дисертаційне дослідження містить положення, які сприймаються неоднозначно, видаються суперечливими і потребують додаткового обґрунтування. Серед найбільш дискусійних із них є наступні:

1. В роботі зустрічається термін «належна судова процедура» (п.4.4). Разом з тим, акти програмного характеру щодо формування судової влади зазвичай оперують терміном «справедлива судова процедура». Зокрема, ще у Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до Європейських стандартів, затвердженої Указом Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006 реалізація принципу верховенства права при здійсненні судочинства нерозривно пов'язується із побудовою справедливої судової процедури. Даний термін використовується як ключовий також у Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів. У зв'язку з цим виникає питання про те, який зміст характерний для судової процедури як належної.

2. В дисертації слушно підкреслено відсутність чітко визначених теоретичних засад щодо здійснення контролю у сфері діяльності судів і суддів, зокрема стосовно визначення його суб'єктів, їх систематизації. У зв'язку з цим запропоновано авторську систематизацію суб'єктів публічної влади, що здійснюють контроль щодо діяльності судів і суддів за критерієм об'єкта правовідносин, у сфері яких здійснюється контроль. Виділено дві групи суб'єктів: суб'єкти внутрішнього організаційного контролю та суб'єкти зовнішнього організаційного контролю. Суб'єкти, віднесені до першої групи, здійснюють контроль в межах правовідносин, що спрямовані на підтримання функціонування конкретного суду. Інша група суб'єктів – у правовідносинах, що спрямовані на підтримання функціонування судової системи (п.2.1). Однак такий підхід не може бути визначений остаточним. Так, цікаві

теоретичні висновки можна було би отримати у разі, якщо виділити суб'єкти, які безпосередньо здійснюють контроль діяльності судів і суддів та суб'єктів, які безпосередній контроль не здійснюють, проте застосування контрольних повноважень має наслідки для функціонування судової системи.

3. У роботі обгрунтовано підхід щодо виділення правоохоронних адміністративно-правових засобів забезпечення реалізації права на судовий захист, до яких віднесено адміністративні юрисдикційні засоби у вузькому значенні, що передбачає розкриття їх змісту і визначення їх кола, виходячи з функцій, які виконують суб'єкти, що наділені компетенцією застосовувати відповідні заходи. Не заперечуючи принципово проти такого підходу, тим не менше, доречно конкретизувати авторський підхід до розкриття сутності термінів «правоохоронний» і «юрисдикційний».

4. Не заперечуючи, в цілому, проти пропозиції щодо застосування підходу до формування належного кадрового забезпечення діяльності судів з позицій впровадження системи управління якістю забезпечення (п.3.3), тим не менше доцільно запропонувати етапи запровадження цієї системи із врахуванням вже реалізованих окремих елементів цієї системи – зокрема, організації документообігу в суді, що здійснюється у межах функціонування Єдиної судової інформаційної (автоматизованої) системи, врегулювання процедур добору на посаду судді та встановлення запобіжників корупційних ризиків та ризиків низького рівня професіоналізму осіб, які претендують на посаду судді.

Наведені вище критичні зауваження та рекомендації стосуються дискусійних питань, і не применшують значення отриманих в роботі висновків, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, що відзначаються корисністю для вирішення наукової проблеми, сприяють встановленню сутності та особливостей адміністративно-правових засад реалізації права на судовий захист.

Таким чином, дисертація «Адміністративно-правові засади реалізації права на судовий захист в Україні», за актуальністю постановки проблеми, окресленням наукових завдань та обраними засобами їх вирішення відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, щодо докторських дисертацій а її автор – Уляновська Оксана Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри
державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського
державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

Є.ІУ. Соболю

П.Д. Мис з приводу

Державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка